

Twee projecten willen wij nog speciaal noemen: de fabrieken van de *IG Farben* in Monowitz en de *V-2*-assemblage in de onderaardse tunnels in de Harz die delen waren van het concentratiekamp *Dora*.

De kern van het complex dat de *IG Farben* bij Monowitz wilde bouwen, werd gevormd door een grote fabriek voor kunstrubber (*Buna*) en een voor synthetische benzine maar er moesten ook o.m. een gasfabriek en een elektrische centrale verrijzen. Voor de vervaardiging van de synthetische benzine was steenkool nodig; die zou gedolven worden in naburige mijnen: Fürstengrube en Janina. Tot de bouw van het complex werd eind '40 besloten en een van de factoren die daarbij een rol speelde, was een toezegging van Himmler (een van de leidende figuren uit het *IG Farben*-concern was lid van Himmlers *Freundeskreis* en de *IG Farben* heeft aan de door deze kring bijeengebrachte fondsen 100 000 *Rm* bijgedragen) dat bij de bouw van het complex te Monowitz (waarbij, onder supervisie van de *Deutsche Ausrüstungswerke GmbH* meer dan 200 aannemersfirma's ingeschakeld werden) beschikt kon worden over gevangenen uit Auschwitz. In oktober '41 waren bij die bouw in totaal 2 700 arbeidskrachten betrokken, onder hen 1 300 gevangenen uit Auschwitz. Die gevangenen moesten toen dagelijks naar het complex heen en weer lopen, een afstand van 7 kilometer. Velen hunner konden, met name in de strenge winter '41-'42, die marsen en het werk op de bouwplaatsen niet doorstaan. Begin '42 werd toen op kosten van de *IG Farben* een concentratiekamp bij Monowitz gebouwd (Auschwitz III). De toestanden waren daar nauwelijks beter dan in Auschwitz I en II en hoewel de *IG Farben* voor eigen rekening de gevangenen in de middagpauze enig extra voedsel gaf en ook soms extra kleding liet uitreiken, raakten van de vele duizenden gevangenen die successievelijk naar Monowitz gezonden werden, onder hen ook talrijke Nederlanders (in de zomer van '44 werkten in Monowitz ca. tienduizend gevangenen), velen zo verzwakt dat zij, voorzover zij niet ter plaatse stierven, in hun barakken of in de z.g. ziekenafdeling van Monowitz aan selecties ten offer vielen: zij werden dan naar Auschwitz II (Birkenau) getransporteerd en daar vergast. In totaal zijn in de jaren '42 t.e.m. '44 ca. achtduizend gevangenen uit Monowitz slachtoffer geworden van die vergassing en ruim zestienhonderd zijn in Monowitz gestorven. Bij de steenkoolmijnen van Fürstengrube en Janina bevonden zich van de zomer van '43 af *Aussenkommandos* van Auschwitz - ook daar hebben Nederlanders gewerkt. Dat werk was zo zwaar dat Engelse krijgsgevangenen die er eerst bij ingezet waren, met succes geïntereesterd hadden; hen had men vervangen. Over de aantallen slachtoffers in Fürstengrube en Janina zijn nog geen gegevens bekend.